

אמוניה // הקלות הבלתי-נסבלת שבה מחסלים תעשייה בישראל

בתעשייה הכימית בישראל יש סיכונים שאותם יש לנטרל, אך לא על ידי סגירת מפעלים והשלכת עובדיהם לרחוב

17:12 12.06.2017 מאת: **ירום אריאב**

לא רבים מכירים את סיפורה של חיפה כימיקלים. ההיסטוריה של החברה מתחילה לפני יותר מ-50 שנה בפיתוח ישראלי מקורי של ייצור דשנים בטכנולוגיה חדשנית לשיפור יבול חקלאי. החברה היא דוגמה לכך שהחדשנות הישראלית התחילה הרבה לפני שנטבע המושג "אומת הסטארט-אפ". עם השנים החברה צמחה, הקימה אתרים נוספים בישראל, והיא מספקת כיום מוצרים ל-100 מדינות.

היכרותי עם החברה היא רבת שנים, הן מתפקידי במשרד האוצר, והן מהתפקידים שמילאתי בחברת כימיקלים לישראל. לאור האמור, פנתה אלי החברה בבקשה שאכין מסמך כלכלי שיציג את תרומתה למשק. עבודה זו נעשתה באופן עצמאי וללא התערבות החברה.

ממצאי הבדיקה שערכתי מאשרים כי חיפה כימיקלים היא חברה רווחית, שמייצאת דשנים בהיקף של כ-700 מיליון דולר בשנה. במשך 50 שנות פעילותה צברה החברה ידע ומוניטין רבים; היא מעסיקה ישירות כ-900 עובדים בישראל, ובהסתכלות כלל-משקית היא מייצרת תעסוקה לכ-5,000 איש. תרומתה לתל"ג מסתכמת בכ-1.5 מיליארד שקל, והיא משלמת מסים וארנונה בהיקף של כ-150 מיליון שקל.

חומר הגלם העיקרי של החברה הוא אמוניה, המובאת לישראל דרך הים, ועד לאחרונה אוחסנה במכל האמוניה בנמל חיפה. ללא אמוניה — לא תוכל החברה לפעול. האמוניה היא מוצר חיוני לעשרות מפעלים במשק ולא רק לחיפה כימיקלים. יש לציין כי אמוניה משונעת ומאוחסנת בהיקף של מיליוני טונות ברחבי העולם, וישראל צורכת רק כפרומיל מצריכת האמוניה העולמית.

בהשראת גילוי מאגרי הגז הטבעי, הממשלה החליטה כבר לפני שנים כי הפתרון לאספקת אמוניה למשק, ובראש ובראשונה לתעשיית הדשנים, הוא ייצור מקומי של חומר הגלם. ייצור אמוניה בארץ אמנם אינו רווחי בשל מחיר הגז, אך הממשלה חשבה שיש הצדקה למשק לשאת בעלות זו, כדי לנטרל כל סיכון הכרוך בהפעלת מכל האמוניה. צריכת הגז של מפעל לייצור אמוניה תביא לגידול בהכנסות המדינה ממיסוי על הגז, והן כשלעצמן יכולות לממן את המענק הממשלתי הנדרש להקמת המפעל, בתוך 8-10 שנים. בהחלטה מאוקטובר 2013, לקחה על עצמה הממשלה ליזום את הקמת מפעל האמוניה בדרום. בפועל, המפעל לא הוקם עד היום והמכרז לאיתור יזם שיקים את המפעל הסתיים בכישלון לפני כמה חודשים. בימים האחרונים פירסם משרד האוצר קול קורא למתן הצעות לאספקה שוטפת של אמוניה למשק.

אם כך, נותרה רק סוגיה אחת לפתור: כיצד תסופק אמוניה בתקופת הביניים, עד שיוקם המפעל. ברור כי ללא אמוניה לא תוכל החברה לפעול, ואין כל צורך להקים מפעל אמוניה

אם הצרכן העיקרי שלו לא יוכל להמשיך ולפעול. חיפה כימיקלים הציעה לממשלה כמה חלופות, שיאפשרו המשך יבוא אמוניה עד להשלמת הפתרון לטווח הארוך. כל אחת מהחלופות האלו תאפשר את המשך פעילות החברה בתקופת הביניים וניתנת ליישום בפרק זמן קצר יחסית. בינתיים, עקב אי-אספקת האמוניה, מפעלי החברה אינם פועלים יותר מחודשיים והיא נקלעה למשבר שמאיים על המשך קיומה. הקלות הבלתי-נסבלת שבה מתייחסים לסגירתו של המפעל ולפיטורי עובדיו אינה נתפשת. לא מדובר במפעל כושל הנסמך על כספי ציבור, אלא בחברה רווחית ומצטיינת, פאר התעשייה הכימית הלאומית. החלטת הממשלה על סגירת המכל לגיטימית. אך עד להקמת המפעל, על הממשלה לגבש פתרון לאספקת אמוניה, שהרי מדובר בחומר גלם חיוני למשק כולו ובפרט לתעשיית הדשנים.

מדיניות ציבורית מושכלת חייבת להביא בחשבון היבטים שונים של האינטרס הציבורי ולשקלל אותם בצורה מיטבית. ברוב המקרים, לא מדובר על פתרון קצה של הכל או לא כלום — בוודאי לא כאשר מונחים על הכף תרומה כה משמעותית למשק וגורלם של אלפי עובדים. התעשייה הכימית המרשימה שהתפתחה בישראל נושאת בחובה סיכונים בטיחותיים וסביבתיים, שאותם יש לנטר ולנטרל — אך בוודאי לא בדרך של סגירת מפעלים והשלכת עובדיהם לרחוב.

הכותב הוא יו"ר לביא קפיטל ולשעבר מנכ"ל משרד האוצר